

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Факультет фінансів

Кафедра податків і фіскальної політики

КУРСОВА РОБОТА
з дисципліни «Митна справа»
на тему:
«КОНТРАБАНДА ТА БОРОТЬБА З НЕЮ МИТНИХ ОРГАНІВ»

Студента групи ФМО-43
напряму підготовки – фінанси і кредит
фахове спрямування «Фінанси в
системі митних органів»

Андросюк С.

Науковий керівник:
викл. Ведашенко Н.М.

Тернопіль - 2016

Зміст

Вступ	3
1. Предмет, об`єкт та сутнісні особливості контрабанди	5
2. Практичні аспекти боротьби з митними правопорушеннями.....	15
3. Зарубіжний досвід боротьби з контрабандою товарів та можливості його використання у вітчизняній практиці	24
Висновки	33
Список використаних джерел	39

ВСТУП

Криміналізації відносин у галузі зовнішньої торгівлі сприяло уповільнене реагування держави організаційно-правовими методами на діяльність суб'єктів ЗЕД та відсутність прозорих, економічно обгрунтованих, сталих правил зовнішньої торгівлі і митного регулювання. На наш погляд, це було зумовлено як об'єктивними факторами (становлення організаційної структури молоді держави, формування кадрового апарату, створення сучасної законодавчої бази), так і суб'єктивними факторами (намагання окремими підприємцями, а потім і фінансово-економічними групами не допустити створення прозорих правил регулювання цієї діяльності, корислива зацікавленість державних посадовців різних рівнів в отриманні протиправних прибутків, намагання частини населення в умовах економічної кризи та масового безробіття забезпечити себе засобами існування).

Проблема контрабанди в Україні є досить вивченою темою, її аспектам присвячені роботи таких вітчизняних дослідників: Багрій-Шахматова Л.В., Бантишева О.Ф., Богдановича А.А., Гармаєва Ю.П., Додіна Є.В., Дудорова О.О., Камлика М.І., Ківалова СВ., Кондратьєва Я.Ю., Кравченка О.О., Омельчука О.М., Романюка Б. В., Шевчука В.М., Шкарупи В.К., Шумилова М.М. та ін. Але хотілося б розглянути проблему контрабанди з урахуванням її сучасного стану та вироблення напрямків діяльності уряду України із протидії її проявам у контексті завдань з реформування держави.

Серед російських фахівців, які досліджують ці проблеми, слід виділити таких, як Богданова О.Л., Голощанов Н.А., Драганов В.Г., Дорошенко В.Г., Єгоров О.Б., Ільїн І.А., Козирін А.Н., Міхеєв Ю.В., Нікітіна О.В., Савон І.В., Солена С.В., Соколова І.В., Тихонова Н.Л., Чуракова А.В.

Метою дослідження є розгляд поняття контрабанди, його історичного розвитку, сучасного стану та способів зменшення як самого явища, так і негативного впливу

Для досягнення поставленої мети були визначені такі завдання:

- визначити сутність, значення й необхідність протидії контрабанді в митній справі, характер і масштаби впливу митної політики на

фінансове забезпечення соціально-економічного розвитку країни;

- проаналізувати діяльність митних органів у сфері протидії контрабанді в Україні;
- виявити найбільш актуальні проблеми функціонування існуючої системи протидії контрабанді.

Об'єктом роботи є контрабанда товарів як суспільно небезпечне явище та один із видів економічної злочинності.

Предметом роботи є організаційні засади боротьби з контрабандою товарів та пошук шляхів вдосконалення ефективності протидії митними органами даному явищу.

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувались сучасні загальнонаукові методи дослідження, зокрема історичний – для дослідження історичних аспектів виявлення та протидії митних правопорушень, порівняльний – про світовий досвід та вітчизняну практику боротьби з митними правопорушеннями, системно-структурний – при висвітленні інституційного забезпечення протидії порушення митних правил, статистичний – при аналізі вітчизняної практики боротьби з порушеннями митних правил тощо.

1. Предмет, об'єкт та сутнісні особливості контрабанди

Контрабанда - один із найбільш небезпечних економічних злочинів, має підвищену суспільну небезпечність, оскільки посягає на встановлений порядок переміщення через митний кордон матеріальних цінностей і може завдати збитків економіці держави, її культурній спадщині, сприяти розширенню тіньового сектору економіки, а в окремих випадках поєднуватися з учиненням інших тяжких злочинів.

Безпосередній об'єкт контрабанди — суспільні відносини, що забезпечують нормальний товарообіг через митний кордон і внесення до бюджету мита та зборів. Додатковий безпосередній об'єкт — суспільна безпека — при контрабанді озброєння; а також здоров'я населення — при контрабанді отруйних, сильнодіючих, радіоактивних речовин.

Предмет цього злочину — товари. Під «товарами» розуміється будь-яка переміщувана через митний кордон України продукція, в тому числі продукція, на яку поширюються права інтелектуальної власності, послуги, роботи, що є об'єктом купівлі-продажу або обміну (п. 11 ст. 15 Митного кодексу України). Склад злочину матиме місце, якщо переміщення товарів через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю вчинене у великих розмірах.

До предмета контрабанди також відносяться: історичні та культурні цінності, отруйні, сильнодіючі, радіоактивні, вибухові речовини, зброя та боєприпаси (крім гладкоствольної мисливської зброї та бойових припасів до неї), стратегічно важливі сировинні товари, щодо яких законодавством встановлено відповідні правила вивезення за межі України.

Мотиваційними передумовами виникнення контрабанди товарів є:

- недосконалість митної політики;
- неефективність митних тарифів;
- відсутність належного підбору персоналу і виховної роботи;
- недостатність технічних засобів здійснення огляду;

- велика кількість документів, необхідних для проходження вантажу через кордон;

- обтяжливість адміністративних, економічних, технічних заходів [18, 6].

Відповідно до ст. 201 КК України контрабанда - це переміщення товарів через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю, вчинене у великих розмірах, а також незаконне переміщення історичних та культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, радіоактивних або вибухових речовин, зброї та боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї та бойових припасів до неї), а так само контрабанда стратегічно важливих сировинних товарів, щодо яких законодавством встановлено відповідні правила вивезення за межі України [14].

Поряд із таким явищем як контрабанда завжди існує порушення митних правил. Порушення митних правил - протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законодавством передбачено адміністративну відповідальність.

Контрабанда кваліфікується за ознакою великих розмірів у випадку незаконного переміщення через митний кордон товарів, предметів, які вільно обертаються в Україні, якщо їхня загальна вартість у тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

На сучасному етапі неоподатковуваний мінімум доходів громадян, з метою класифікації митних правопорушень як злочину використовується розмір податкової соціальної пільги, визначений Податковим кодексом України. Відповідно податкова соціальна пільга дорівнює 50 відсоткам однієї мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного податкового року [22].

Слід враховувати, що при встановленні достатніх даних, які вказують на наявність ознак злочину, як контрабанда в 2012 році повинно кваліфікуватись переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю товарів вартістю 536500 грн.і більше (табл. 1.1.).

За допомогою відповідних нормативних актів про ціни та ціноутворення щодо відповідних товарів, вільних ринкових цін на них, а у разі відсутності таких цін - на підставі висновків товарознавчої експертизи визначається вартість предметів контрабанди у національній валюті України.

Таблиця 1.1.

Розмір незаконно переміщуваних товарів при досягненні якого виникає кримінальна відповідальність.*

Роки	Розмір податкової соціальної пільги, грн.	Рівень кримінальної відповідальності, н.м.д.г	Гранична вартість незаконно ввезених товарів на митну територію України, грн.
2006	280	1000	280 000
2007	200	1000	200 000
2008	275, 5	1000	275 500
2009	302, 5	1000	302 500
2010	434, 5	1000	434 500
2011	470,5	1000	470500
2012	536,5	1000	536500

*Примітка. Складено автором за даними [5].

У разі відсутності предмета контрабанди чи його істотного пошкодження при визначенні вартості цього предмета використовують відомості, які містяться у документах (митній декларації, контракті, коносаменті, ліцензії, квоті, товаросупровідних документах, дозволах відповідних державних органів). Вартість може визначатися на підставі цін на ідентичні або подібні товари відповідно до порядку, встановленого чинним митним законодавством України [4, 57].

Переміщення товарів, предметів поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю, вчинене не у значних розмірах, тягне адміністративну відповідальність, передбачену МК України [17, 29].

Безпосереднім основним об'єктом контрабанди є встановлений порядок переміщення відповідних товарів, предметів через митний кордон України, який є необхідною умовою діяльності митних органів зі здійснення митного контролю, оформлення предметів у митному відношенні та правильності

визначення і своєчасності внесення митних платежів. Додатковим факультативним об'єктом цього економічного злочину можуть бути:

- ✓ встановлений порядок обігу предметів дозвільної системи;
- ✓ порядок сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів;
- ✓ громадська безпека, здоров'я населення.

Контрабанда належить до категорії так званих предметних злочинів. Це означає, що предмет злочину, безпосередньо встановлений в самому законі, є необхідною ознакою складу злочину і впливає на його кваліфікацію. Саме тому правильне визначення предмета та специфічного взаємозв'язку предмета і об'єктивної сторони злочину має в цілому важливе правове значення для характеристики контрабанди як злочину [19, 124].

На дві основні групи можна поділити предмети контрабанди (рис.1.1.):

1) предмети, яким притаманні спеціальні ознаки, що надають підстави для кваліфікації їх незаконного переміщення через митний кордон України за ст. 201 незалежно від розміру контрабанди:

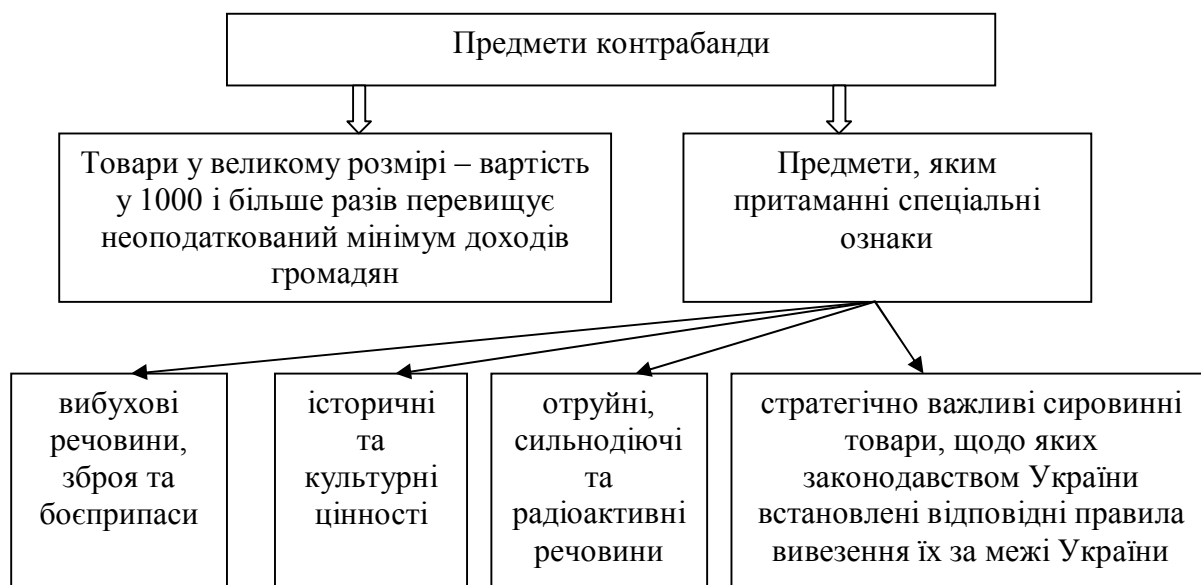

Рис. 1.1. Групи предметів контрабанди [6]

а) історичні та культурні цінності - об'єкти матеріальної та духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення і підлягають збереженню, відтворенню та охороні відповідно до законодавства України. До таких об'єктів відносяться: оригінальні художні твори живопису, графіки та культури; предмети, пов'язані з історичними подіями, розвитком

суспільства та держави, історією науки та культури; предмети музейного значення, знайдені під час археологічних розкопок; унікальні та рідкісні музичні інструменти; рідкісні монети, ордени, медалі, печатки та інші предмети колекціонування; рідкісні поштові марки, архівні матеріали, стародруки тощо;

б) отруйні, сильнодіючі, радіоактивні або вибухові речовини;

Отруйні речовини - це отрути, токсини (бойові, лікарські, сільськогосподарські та інші), які, потрапляючи всередину організму людини через органи дихання, травлення або через шкіру, здатні викликати смерть людини або психоневрологічний розлад, порушення дихання чи функції серцево - судинної системи, ураження нирок чи печінки тощо. Вони можуть бути мінерального (миш'як, стрихнін, ртуть та сулема, синильна кислота та інші, ціаністий калій, пестициди тощо), рослинного (отрута виділена із мухомора, блідої поганки тощо), тваринного (зміїна отрута та отрута, що виробляється членистоногими тваринами) або змішаного чи штучного (хімічного) походження.

Сильнодіючі речовини - це лікарські, побутові, промислові та інші хімічні речовини, здатні своїм впливом на живий організм заподіяти йому шкоди. До них, зокрема, віднесені аміназин, бісептол, гросептол, еритроміцин, ефералган, камфора, корвалол, ністатин, нітрогліцерин, новокаїн, сульфадимезин, тетрациклін, фурацилін, деякі інсуліни та вітаміни, кислота нікотина, настоянки женьшеню і прополісу, розчин йоду спиртовий. До сильнодіючих речовин належать і інші кислоти, луги, солі.

в) зброя та боєприпаси (крім гладкоствольної мисливської зброї та бойових припасів до неї);

Зброя - це пристрої і засоби, які застосовуються у збройній боротьбі для знищення живої сили і технічних засобів супротивника.

1. Бойові припаси - це патрони до нарізної вогнепальної зброї, артилерійські снаряди, бомби, міни, бойові частини ракет та торпед, фугаси, ядерні боєголовки, а також інші вироби та знаряддя, що споряджені вибуховою речовиною та призначені для ведення стрільби або руйнування різноманітних об'єктів шляхом зриву [8, 39].

г) стратегічно важливі сировинні товари, щодо яких законодавством встановлено відповідні правила вивезення за межі України.

Їх вільний обіг згідно з чинним законодавством може істотно обмежуватись і для переміщення їх через митний кордон, як правило, потрібен спеціальний дозвіл.

2) товари, які вільно обертаються в Україні і незаконне переміщення яких через митний кордон України утворює склад злочину, передбаченого ст. 201, лише у випадку вчинення його у великих розмірах.

2. Об'єктивною стороною контрабанди слід вважати дії, які полягають у незаконному переміщенні товарів, предметів через митний кордон України. При цьому під переміщенням через митний кордон розуміють ввезення на митну територію України, вивезення або транзит через її територію товарів, предметів у будь-який спосіб [9, 231].

Способи незаконного переміщення предметів через митний кордон України зображено на рисунку 1.2.

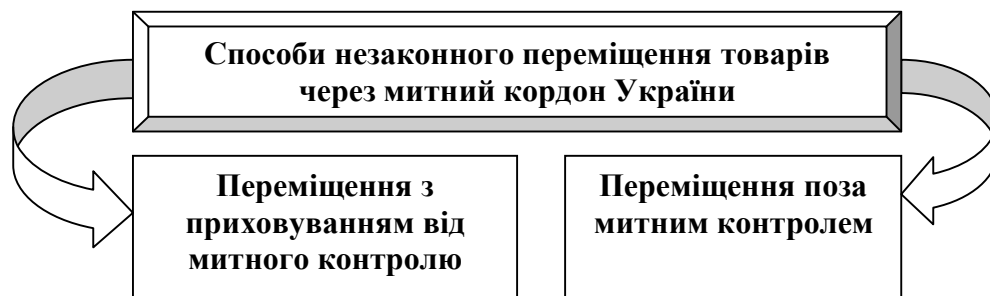

Рис. 1.2. Способи незаконного переміщення предметів контрабанди [22]

1. Дії, спрямовані на переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України поза митним контролем, тобто їх переміщення через митний кордон України(рис.1.3.):

Рис. 1.3. Методи переміщення контрабанди поза митним контролем [13]

- поза місцем розташування митного органу - передбачає фактичний об'їзд або обхід пунктів пропуску, розташованих на державному кордоні України. Такий спосіб є досить характерним для "прозорих" кордонів України з країнами СНД - республіками колишнього СРСР: Росією, Білорусією, Молдовою. При цьому використовується безліч об'їзних шляхів, оскільки лише малий відсоток автомобільних доріг між нашими країнами забезпечено належним митним контролем;

- в розташуванні службовим становищем посадовими особами митного органу;

- поза часом здійснення митного оформлення - відбувається, як правило, до відкриття або після закриття пунктів пропуску в разі, якщо вони працюють не цілодобово митниці, але поза зоною митного контролю - внаслідок зловживання;

- із незаконним звільненням під митного контролю або від одного з його етапів може бути наслідком незаконних дій посадових осіб митних органів, що здійснюють митний контроль і можуть прийняти рішення про звільнення від нього. У діях такої посадової особи можуть бути наявні ознаки посадових злочинів, передбачених кримінальним законодавством [13].

2. Дії, спрямовані на переміщення товарів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю:

- використання тайників, виготовлених чи обладнаних схованок у транспортних засобах, устаткуванні, тарі;

- з використанням інших засобів, що утруднюють виявлення предметів (з приховуванням предметів контрабанди в організмі чи на тілі людини або тварин, в одязі, взутті, головному вбранні, в порожнинах транспортного засобу, в багажі, продуктах харчування, речах особистого користування, а також з використанням дітей, людей похилого віку, інвалідів;

- шляхом надання одним предметам вигляду інших через істотну заміну зовнішніх характерних ознак предметів, зокрема тари, упаковки, що дає можливість віднести предмети контрабанди до предметів іншого виду;

- з поданням митному органу як підстави для переміщення предметів через митний кордон певних документів (підроблених, одержаних незаконним шляхом, що містять неправдиві дані) [9, 68].

Контрабанда є злочином із формальним складом. До визначення моменту закінчення контрабанди необхідно підходити диференційовано, враховувати і виходити з конкретної ситуації, чи це факт ввезення контрабанди чи вивезення, особливу увагу при цьому приділяти місцю вчинення злочину.

Суб'єктом контрабанди може бути осудна особа (громадяни України, іноземці), яка досягла 16-річного віку, у тому числі особа, яка користується правом дипломатичного імунітету. Дії службової особи, яка сприяла незаконному переміщенню предметів через митний кордон, слід розглядати як пособництво у контрабанді та, за наявності підстав, як відповідний злочин у сфері службової діяльності.

3. Слід зазначити, що кримінальна справа про контрабанду може бути порушена як щодо конкретної особи, так і за фактом учинення злочину, якщо конкретну особу на той момент ще не встановлено. Саме в такій ситуації заручником злочинних дій інших осіб - іноземного партнера (зазначив у документах неправдиві відомості), перевізника (для скорочення часу повіз товар поза митним контролем) - може стати добросовісний суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності. Звичайно, у разі його непричетності до злочинних дій він не буде притягнутий до відповідальності та покараний, але саме його товар (у разі вже чинного за умовами контракту переходу права

власності) може бути затриманий, вилучений і визнаний речовим доказом у справі [12].

4. Суб'єктивна сторона економічного злочину характеризується прямим умислом. Винний усвідомлює обставини й характер незаконного переміщення товарів, предметів через митний кордон України й прагне їх ввезти (вивезти) з порушенням установленого порядку. Мотив та мета контрабанди, як правило, вирішального значення не мають. Мотив завжди корисливий - збагатитися незаконним шляхом [32, 134].

Водночас не може бути притягнута до кримінальної відповідальності за контрабанду особа, яка добросовісно помиляється щодо того, чи є даний предмет культурною цінністю або отруйною речовиною (наприклад, якщо річ була вільно придбана особою в магазині й особа не була попереджена щодо протиправності вивозу такого предмета за межі країни; родинні культурні цінності, що тривалий час зберігалися та передавалися з покоління в покоління тощо).

5. Чинне кримінальне законодавство України та судова практика визнають контрабанду закінченою з моменту фактичного переміщення товарів, інших предметів через митний кордон України за наявності хоча б однієї з цих ознак. При цьому для контрабанди характерна також, і має важливе правове значення та наслідки сама стадія підготовки до скоєння злочину. Такі дії особи кваліфікуються за частиною другою ст. 14 та ст. 201 КК України [14].

Контрабанда як економічний злочин карається позбавленням волі на строк від трьох до семи років з конфіскацією предметів контрабанди. Кваліфікуючими ознаками злочину є вчинення його [14, 84]:

- 1) за попередньою змовою групою осіб;
- 2) особою, раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею, карається позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років з конфіскацією предметів контрабанди та з конфіскацією майна [14, 84].

Поряд із класифікаційними ознаками, елементами економічного злочину виділяють конкретні форми прояву контрабанди, їх суспільну небезпечність. До таких форм слід віднести:

- внаслідок ненадходження доходів від митних платежів, підри- вається державна монополія зовнішньої торгівлі, зменшується дохідна частина бюджету;
- завдаються прямі величезні економічні збитки державі, що послабляє її міжнародне становище, авторитет;
- контрабанда — один із шляхів одержання злочинних доходів, які часом становлять досить великі суми коштів, що суттєво підриває та деформує процеси нормального функціонування розподільчих суспільних відносин;
- у зв'язку з контрабандним ввезенням у країну зброї та боєприпасів виникає серйозна загроза суспільній безпеці наших громадян;
- створюється загроза національній безпеці України та безпеці інших країн у разі незаконного вивезення (ввезення) зброї масового знищення, матеріалів чи технологій, що використовуються для їх виготовлення;
- контрабандне вивезення за кордон валютних цінностей у вигляді золота, срібла, металів платинової групи, природного дорогоцінного каміння підриває валютні та золоті резерви України;
- серйозних збитків економіці держави завдає контрабанда у вигляді відходів виробництва, неліквідів, вторсировини гостродефіцитних кольорових металів та їх сплавів (міді, латуні, алюмінію, легованих сортів металевого прокату, в тому числі рідкісно - земельних матеріалів);
- суспільна небезпека контрабанди виявляється також у тому, що вона є основним каналом вивезення за кордон національних культурних цінностей, унікальних творів мистецтва, що мають для нашого народу, світової культури величезне історичне, культурне значення;
- підвищену суспільну небезпеку, особливо для молодого покоління нашої держави, становить контрабанда наркотичних засобів;
- високий ступінь криміногенності контрабанди як злочину, провокування нею інших тяжких злочинів, зокрема дача (отримання) хабара; розкрадання державного, колективного чи особистого майна, цінностей; зловживання владою або службовим становищем; підробка службових документів; різні зловживання з наркотичними засобами [26, 75].

2. Практичні аспекти боротьби з митними правопорушеннями

Митні органи є структурною складовою системи державного управління, які мають спеціальну компетенцію, особливість якої полягає в тому, що вони як виконавчо-розпоряджувальні органи, уповноважені вищими державними органами видавати акти управління і регулювання з питань митної справи, обов'язкові для виконання іншими відомствами, юридичними та фізичними особами, причетними до експортно-імпорتنих поставок.

Митна політика України тісно пов'язана з питаннями митної безпеки держави. Саме забезпечення митної безпеки є кінцевою метою митної політики, тим бажаним результатом, якого від неї очікують. Поняття митної безпеки можна визначити як стан захищеності митного кордону України та інтересів держави у митній галузі, насамперед від контрабанди. Причому стан захищеності повинен забезпечувати переміщення через митний кордон товарів та транспортних засобів, а також здійснення відповідних митних процедур (митний контроль, митне оформлення та регулювання) [22].

Інтереси держави у митній справі є чітко визначеними. До них належить: розвиток економічної системи країни, сприяння розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, створення та функціонування ефективної митної системи, захист митного кордону України від переміщення контрабандних товарів.

Так, протягом 2011 року головні зусилля керівництво Держмитслужби зосереджувало на забезпеченні вчасного та якісного виконання митною службою її основних завдань, актів і доручень Президента України, Кабінету Міністрів України. Зокрема, щодо наповнення Держбюджету України; розроблення та імплементації митного законодавства до міжнародних стандартів і стандартів Євросоюзу; забезпечення комплексного контролю за додержанням митного законодавства суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та громадянами; удосконалення механізму функціонування митної

служби України; спрощення та модернізації митних процедур; активізації участі Держмитслужби в роботі з оптимізації митно-тарифної та податкової політики держави [21].

Результативність виконання митними органами бюджетних завдань залежить від ефективності побудови всієї митної системи, її збалансованості та адаптивності до циклічних коливань в економіці країни.

На рис. 2.2 показано динаміку надходження митних платежів до Державного бюджету України протягом останніх років.

Із даного рисунку можна зробити висновок, що завдяки постійному вжиттю Держмитслужбою України організаційних заходів та старанням кожного працівника митниці, вдалося забезпечити зростаючу тенденцію надходження митних платежів до бюджету.

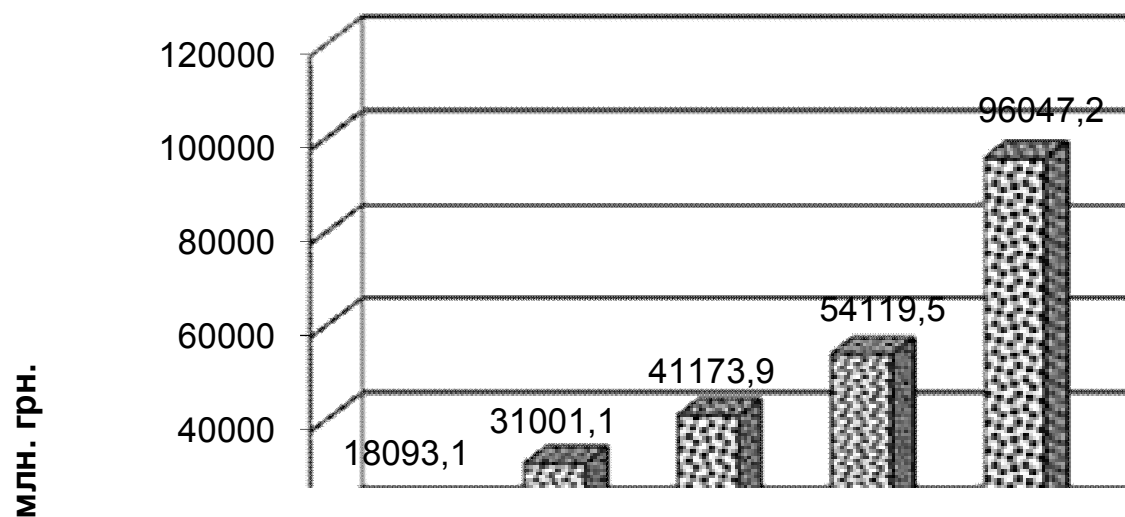

Рис. 2.2. Надходження митних платежів до Державного бюджету України у 2004 – 2011 рр.

Примітка: Складено автором за даними Державної митної служби України

Так, за порівняно короткий період часу – 4 роки, надходження митних платежів до державної скарбниці зросло в 5,3 рази: з 18091,1 млн. грн. в 2004 р. до 96047,2 млн. грн. в 2008 р. Причому, якщо надходження митних платежів у 2005 р. порівняно з 2004 р. зросло на 71%, в 2006 р. порівняно з 2005 р. – на 32,8%, в 2007 р. порівняно з 2006 р. на 31,4%, то в 2008 р. порівняно з 2007 р. аж на 77,5%. І в 2009 р., не дивлячись на загально складну економічну ситуацію в державі, різкий спад зовнішньоторговельних операцій, за рік вдалося мобілізувати до бюджету

83116 млн. грн. У 2010 р. надходження митних платежів зросли до 85911,6 млн. грн., однак не досягнули рівня 2008 р. Проте в 2011р. мобілізовано до бюджету на 28905,1 млн. грн. більше ніж в 2010р. Зазначені тенденції в цілому позитивно характеризують роботу митних органів у даному напрямі [30; 31].

Слід зазначити, що основною передумовою зростання обсягів митних платежів є прискорення темпів економічного розвитку України. По-перше, позитивний вплив на обсяг податкових надходжень від ЗЕД здійснювали відносна стабільність обмінного курсу гривні до іноземної валюти. Оскільки, розрахунок по зовнішньоекономічних контрактах здійснюється в іноземній валюті, надходження митних платежів до бюджету є чутливими до коливань євро та долара США. По-друге, збільшенням споживчого попиту на імпорتنі товари прямо пожвавило зовнішньоторговельні операції і позитивно відобразилося на розмірі бюджетних надходжень від митних платежів.

Збільшення обсягів митних платежів відбувається ще й за рахунок ефективності організаційних засад ДМСУ у напрямку посилення митного контролю, а саме, за правильністю визначення митної вартості пріоритетних груп товарів, країни походження та класифікації окремих видів товарів, а також попередження незаконного ввезення товарів на територію України.

Боротьба з контрабандою завжди була та є одним з важливих напрямів митної політики держави. Можна стверджувати, що митні органи України за своєю суттю та структурою є також і правоохоронними органами, оскільки їхня діяльність спрямована не тільки на контроль і регулювання митних кордонів, а й на здійснення протидії порушенням митного законодавства.

Для розв'язання проблемних завдань щодо протидії контрабанді, Указом Президента України від 4 березня 2008 року було затверджено програму боротьби з контрабандою та порушенням митних правил на 2008 - 2010 роки. У ній сказано, що аналіз стану боротьби з контрабандою свідчить про те, що, незважаючи на комплекс заходів, здійснених органами державної влади, контрабанда залишається одним з головних дестабілізуючих чинників внутрішнього ринку України, негативно впливає на розвиток національної економіки, її стратегічних галузей. За підсумками Державної митної служби

України, дана програма виконувалась. Про це свідчать наступні факти, показані в динаміці діяльності митних органів у напрямі виявлення контрабанди за період 2005 – 2011 років показана на рис. 2.2.)

Як видно з рис. 2.3. у 2010 році митними органами найбільше порушено кримінальних справ про контрабанду порівняно з 2009 роком на 18,6% (59 справи) і в 2011 році на 16,7% (41 справи).

Рис. 2.3 Динаміка показників діяльності митних органів по боротьбі з контрабандою за 2005-2011 рр.

*Складено автором на основі [30; 31]

Також у 2010 році найбільша загальна сума порушених справ по контрабанді на 249,4 млн.грн. (56%). Позитивні показники можуть свідчити про налагодження діяльності підрозділів митних органів в напрямку удосконалення технологій і методик виявлення фактів порушення митних правил і кваліфікації вказаних правопорушень як контрабанди.

Протягом 2010–2011 років відмічалася тенденція до збільшення частки вилучених важких наркотиків, насамперед героїну та кокаїну. Якщо за 11 місяців 2010 року митними органами виявлено 1 101 факти незаконного переміщення через митний кордон України наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів [30; 31].

Із незаконного обігу вилучено:

- кокаїну – 737,07 кг;

- канабісу – 41,51 кг;
- трамадолу – 550 987 капсул та 1 445 пігулок;
- психотропних речовин – 27 602 пігулки;
- прекурсорів – 24 855, 1 кг; 40 830 пігулок.

То вже за 11 місяців 2011 року митними органами виявлено 1 656 випадків незаконного переміщення через митний кордон України наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів.

З незаконного обігу вилучено:

- 7,7 кг героїну;
- 3,1991 кг кокаїну;
- 39,2035 кг канабісу;
- 1,9011 кг смоли канабісу;
- 42 443 пігулки, 166 ампул психотропних речовин;
- 6 678 пігулок, 8,2235 л (прекурсорів) та 2 078 кг прекурсорівмістних речовин [30; 31]. .

За даними ДМСУ найактивнішими ділянками кордону за кількістю незаконного переміщення товарів у 2009-2011 рр. були російська та польська (по 26% вартості затриманих товарів), угорська (15%), морська (9%), словацька (6%). За кількістю незаконного переміщення підакцизних товарів (переважно тютюнових виробів) - румунська (33% вилучених сигарет), польська (28%), морська (12%) та угорська (11%) ділянки кордону [30; 31].

Предметами контрабанди в порушених протягом 2011 року кримінальних справах були (рис.2.4):

- промислові товари –141 кримінальна справа, сума предметів контрабанди склала 344,1млн.грн.;
- продовольчі товари – 15 кримінальних справ, сума предметів контрабанди склала 52,8млн. грн.;
- транспортні засоби – 37 кримінальних справ, сума предметів контрабанди склала 39,2 млн. грн.;
- валюта – 1 кримінальна справа, загальна сума склала 956,6 тис. грн.

- історичні та культурні цінності – 16 кримінальних справ, сума предметів контрабанди склала 158,25 тис. грн.;
- наркотичні засоби – 93 кримінальні справи;
- зброя та боєприпаси – 21 кримінальна справа, сума предметів контрабанди склала 100 тис. грн.;
- отруйні речовини – 2 кримінальні справи;
- сильнодіючі речовини – 6 кримінальних справ;
- спеціальні технічні засоби негласного отримання інформації – 8 кримінальних справ.

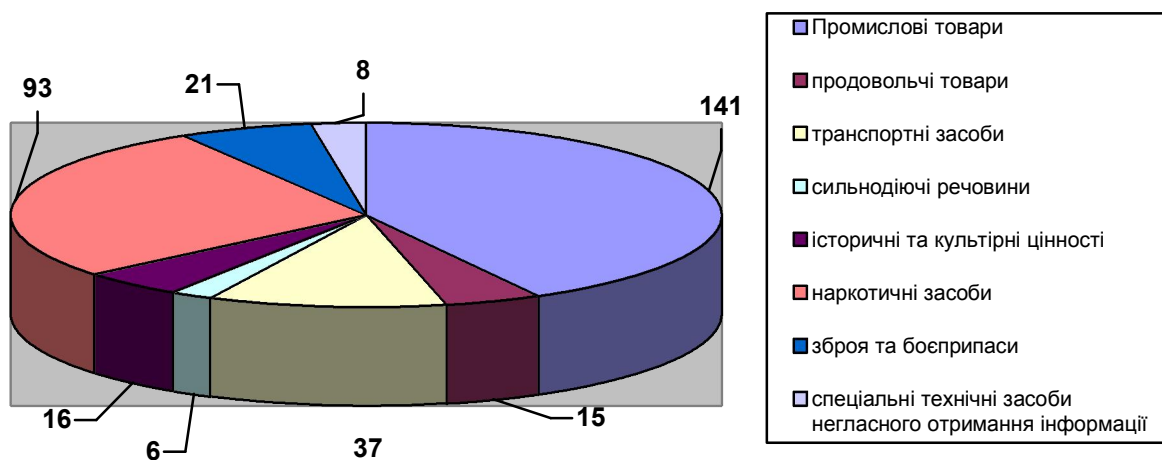

Рис. 2.4. Результати боротьби з контрабандою у 2011 році.

Примітка. Побудовано автором на основі [30; 31].

Якщо порівняти з 2010 роком, то в 2011 році в результаті проведених дій по виявленню контрабандних товарів сума предметів була менша. В грошовому еквіваленті ці цифри виглядають так:

Таблиця 2.1.

Динаміка виявлення найбільш поширених контрабандних товарів в Україні, млн.грн.

Предмети контрабанди	2010р.	2011р.
Промислові товари.	502,1	344,1
Продовольчі товари	105,8	52,8
Транспортні засоби.	67,4	39,2
Історичні і культурні цінності.	214,3	158,25

Примітка. Побудовано автором на основі [30; 31].

Основними видами контрабандних товарів та вантажів у 2011 році залишалися (рис. 2.5): тютюнові вироби (25% випадків затримань); - автомобілі (22%); м'ясопродукти (12%); валютні цінності (9%); одяг, промислові товари та автозапчастини (по 4%) [87].

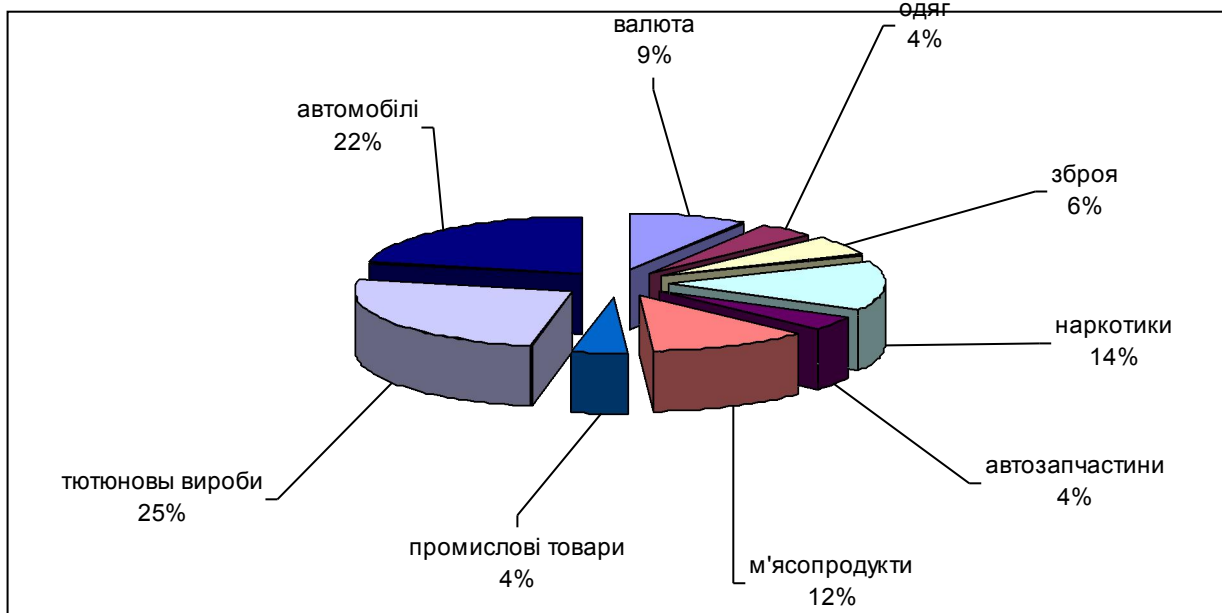

Рис. 2.5. Основні види контрабанди у розрізі товарів та вантажів у 2011 році

Примітка. Побудовано автором на основі [31].

Протягом 2010-2011 років митними органами виявлено та припинено ряд каналів незаконного переміщення товарів: цукру під виглядом операцій з давальницькою сировиною; використання зі зловмисними намірами положень угод про вільну торгівлю для ввезення цукру без сплати ввізного мита; незаконного переміщення товарів на придністровській ділянці україно-молдовського кордону (завдяки чому вдалося стабілізувати ситуацію в регіоні); переміщення металобрухту з ухиленням від сплати вивізного мита на підставі угоди про вільну торгівлю; персиків під виглядом нектаринів; ввезення цигарок до країн ЄС; незаконних експортних операцій з лісоматеріалами тощо [31].

Варто відзначити, що позитивна динаміка активної діяльності ДМСУу сфері протидії порушення митних правил і контрабанди знаходить своє відображення і на прикладі Тернопільської митниці (табл.2.2).

Таблиця 2.2

**Динаміка заведених справ по контрабанді по Тернопільській митниці
за 2009-2011рр.***

	2009 рік		2010 рік		2011 рік	
	кількість	сума, грн.	кількість	сума, грн.	кількість	сума, грн.
I квартал	1	1123802	1	743605	2	7825781
II квартал	1	227926	1	773689	0	0
III квартал	0	0	0	0	1	949176
IV квартал	0	0	0	0	0	0
За рік	2	1351728	2	1517294	3	8774957

*Примітка. Побудовано автором на основі [23].

З таблиці 2.3. можна зробити висновок про те, що протягом 2009 – 2011 років сума, на яку було порушено кількість справ про контрабанду зросла. У 2009 році було заведено 2 справи на суму – 1351728 грн., також і у 2010 році було заведено 2 справи, сума яких становила – 1517294 грн., а вже в 2011 році заведено 3 справи на суму – 8774957 грн., що на 7423229 грн. більше ніж в 2009 році і на 7257663 грн. – в 2010 році. Сума по кількості заведених справ про контрабанду щороку збільшується.

Дана ситуація негативно впливає на діяльність митних органів Тернопільської митниці.

Основним проблемним питанням у діяльності митних органів залишається законодавче забезпечення їх правоохоронної діяльності.

Результати правоохоронної діяльності митних органів могли би бути більш вагомими, якщо митним органам України було б надано статус правоохоронного органу та право здійснювати оперативно-розшукову діяльність.

З метою підвищення якості розслідування кримінальних справ про контрабанду Держмитслужба ініціювала питання щодо включення працівників митних органів до складу слідчо-оперативних груп Служби безпеки України при розслідуванні найбільш складних, резонансних кримінальних справ. За фактами порушень митного законодавства складено 25 004 протоколи про порушення митних правил на загальну суму 6 млрд. 92,8 млн. грн. [21].

Завдяки затверженому Держмитслужбою Порядку контролю під час провадження у справах про порушення митних правил та дізнання у кримінальних справах про контрабанду вдалося активізувати роботу з перегляду рішень судів, винесених не на користь держави.

У результаті реалізації завдань з виявлення та припинення незаконних переміщень наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів припинено 10 каналів контрабанди наркотиків, організовано та проведено 2 контрольовані поставки наркотичних засобів. Налагоджено ефективну співпрацю з митними органами зарубіжних країн у сфері протидії митним правопорушенням.

Зокрема, 43 % кримінальних справ, порушених за фактом контрабанди товарів – це кримінальні справи, порушені на підставі результату обміну інформацією з митними органами іноземних держав. У порівнянні з показниками 2009 року питома вага таких справ збільшилась на 9 % [21].

У результаті співпраці та обміну інформацією з митними органами зарубіжних країн:

- порушено 68 кримінальних справ про злочин про контрабанду на суму 341,2 млн. грн., заведено 381 справу про порушення митних правил на суму 121,7 млн. грн.;
- викрито довготривалі схеми ввезення в Україну суб'єктами ЗЕД та громадянами транспортних засобів (порушено 14 кримінальних справ), рибної продукції (7 кримінальних справ), товарів гуманітарної допомоги, побутової техніки, обладнання та товарів медичного призначення на підставі фіктивних та підроблених документів [21].

3. Зарубіжний досвід боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил, можливості його використання у вітчизняній практиці

Сучасна ситуація в Україні характеризується двома провідними тенденціями. З одного боку, це глобалізація зовнішньої торгівлі, пов'язана зі вступом до СОТ та загальносвітовими економічними процесами. З іншого – загострення економічної кризи в країні. При цьому обидві тенденції безпосередньо впливають на завдання, які стоять перед митною службою. В сучасних умовах глобалізації зовнішньої торгівлі митна служба набуває нових, не властивих їй раніше функцій. В Україні митні органи виступають як провідний елемент системи забезпечення економічної безпеки держави. Відповідно до цього виникає нагальна потреба опанування прогресивного міжнародного досвіду функціонування митної служби в системі державного управління.

У рамках реалізації євроінтеграційного курсу України Держмитслужба бере активну участь у виконанні положень базових документів щодо співробітництва між Україною та ЄС, зокрема положень Плану дій Україна – ЄС, документальному та технічному забезпеченні засідань органів, створених на виконання Угоди про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами: Ради та Комітету з питань співробітництва між Україною та ЄС [13, 29].

Відповідно до статті 11 Митного кодексу України та Положення про Державну митну службу України одним із основних завдань, покладених на Держмитслужбу України, є розвиток міжнародного співробітництва у сфері митної справи. Держмитслужба представляє Україну у Всесвітній митній організації, інших міжнародних митних організаціях, а також забезпечує виконання міжнародних договорів України, укладених в установленому законом порядку [15, 33].

Держмитслужбою укладено 40 двосторонніх міжурядових угод про співробітництво та взаємодопомогу в митних справах, а також понад 70 міжвідомчих угод про співробітництво між митними адміністраціями.

Договірно-правова база міжнародного митного співробітництва Держмитслужби України регулює різноманітні аспекти співробітництва та включає в себе:

- міжнародні конвенції з митних питань;
- міжурядові угоди про взаємну допомогу в митних справах;
- угоди міжвідомчого характеру (у формі протоколів) про співробітництво у певних сферах митної справи.

У межах співпраці з митними адміністраціями зарубіжних країн з метою попередження, припинення та розслідування випадків контрабанди та порушень митного законодавства Державна митна служба здійснює обмін інформацією на підставі міждержавних угод і міжвідомчих протоколів. На сьогодні здійснюється обмін інформацією з митними адміністраціями майже 70 країн світу [28, 10].

З огляду на традиційне місце митних служб світу у національних системах державних органів, визначаються два різновиди діяльності, щодо яких світовою практикою встановлюються певні стандарти.

Перший з них – діяльність із застосування встановлених державами митних правил та процедур до транспортних засобів та вантажів, що переміщуються у законний спосіб. Визнаним міжнародним стандартом організації такої діяльності є Міжнародна конвенція зі спрощення та гармонізації митних процедур (Кіотська конвенція, 1999), до якої 5 жовтня 2006 року приєдналася і Україна. Зовсім новим для світової практики стандартом взаємодії митних служб та учасників міжнародної торгівлі є прийняті Всесвітньою Митною Організацією у 2005 році Рамкових стандартів безпеки та спрощення світової торгівлі. На досягнення вимог, встановлених цими документами, вже сьогодні спрямована діяльність митної служби України [1, 146].

Другий з них – діяльність, пов'язана з протидією порушенням встановлених державами митних правил та процедур. Така діяльність митних служб на світовому рівні побудована на їх безпосередній взаємодії (інформаційний обмін, правова допомога), що і закріплено в основних міжнародних документах, що регламентують цю діяльність. Такими документами, зокрема, є Міжнародна конвенція про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства (Найробійська Конвенція) та Конвенція про адміністративну допомогу у сфері митних відносин (Йоганнесбурзька Конвенція). Однією з головних ознак митної служби України, що визначають відповідність її діяльності визнаним міжнародним стандартам, є відсутність (сьогоднішній стан) або наявність визначеного законодавством права на здійснення оперативно-розшукової діяльності.

З урахуванням викладеного, одним з пріоритетних на сьогодні завдань Державної митної служби України є імплементація міжнародних стандартів у галузі митної справи та впровадження їх в практичну діяльність митних органів. При цьому ключовим аспектом в цьому ракурсі виступає оперативне, якісне та збалансоване досягнення в рамках діяльності митної служби двох міжнародних вимог: спрощення митних процедур з одночасним забезпеченням національної безпеки України в умовах, коли обсяги та наслідки загроз вже мають глобальні масштаби та становлять значну небезпеку для суверенної держави з власними національними інтересами [4, 213].

Інтеграція України до ЄС та вступ до СОТ останні роки в Україні «прискорюється» різними гілками влади, оскільки знаходження нашої держави у системі розвинутих країн є важливою підставою для подальшого її політичного та економічного розвитку, що дає можливість вважати Україну у якості правової, соціально-направленої, демократичної держави. Важливу роль у цьому процесі відігравав Указ Президента України від 19.12.2007 року № 1236/2007 «Про заходи щодо активізації євро-інтеграційного прикордонного співробітництва», в якому:

- по-перше, доручив Кабінету Міністрів України опрацювати протягом 2008 року питання щодо приєднання України до Конвенції про суспільну транзитну процедуру, до Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами;
- по-друге, вжити заходів щодо адаптації національного законодавства до положень Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур;
- по-третє, забезпечити прийняття щороку не менш як півтори тисячі національних стандартів, гармонізованих з міжнародними та європейськими стандартами, з питань забезпечення виробництва конкурентоспроможної та якісної продукції, захисту навколишнього природного середовища, енергозбереження, у сфері надання послуг, вирішити питання щодо фінансування зазначених заходів у повному обсязі тощо [27].

Але при цьому норми, що встановлюють відповідальність за порушення таких правил у значній мірі є нормами національного законодавства, які не піддаються впливу міжнародної гармонізації митного законодавства. Інститут відповідальності за їх порушення є одним з важливіших правових інститутів митного законодавства України, оскільки за допомогою санкцій норм, що належать до цього інституту у значній мірі гарантується дотримання вимог щодо напрямку переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон України, тобто його застосування є одним із гарантів правильного застосування усіх інших норм, що передбачені митним законодавством [11, 33].

Становлення та сучасний стан інституту відповідальності за економічні злочини пов'язаний безпосередньо із становленням та розвитком галузі митного законодавства. Однак при цьому він зберігає свою автономність в цій галузі, оскільки в ньому чітко визначена правоохоронна направленість, тісно пов'язана із тими галузями законодавства, що містить норми, санкції яких повинні захищати правовідносини, що складаються у всіх сферах та областях суспільного життя, тобто кримінальним, адміністративним та фінансовим (податковим, банківським та іншим) законодавством. Більш того, інколи він

зовсім не залежить від тієї гілки законодавства, норми якої встановлюють таку систему, що має назву митне право. Це, наприклад стосується Митного кодексу Європейського союзу, норми якого мають наднаціональний характер, але обов'язкові для держав-членів цієї спільноти щодо організації їх митної справи (головним чином - митно-тарифного та нетарифного регулювання) [24, 120].

Тому в той час, коли необхідними вимогами до держав, що прагнуть вступити до ЄС, є приведення свого митного законодавства у відповідність до митного законодавства цієї спільноти, вимог до зміни законодавства, що регламентує відповідальність за митні правопорушення не існує. Прикладом цьому є митне законодавство Туреччини, яка вже вступила до цієї спільноти: вона привела у відповідність до Митного кодексу ЄС більшість своїх норм митно-тарифного та нетарифного регулювання своєї зовнішньоекономічної діяльності. Але змін не зазнало визначення поняття контрабанди та форм її упередження, виявлення та розслідування, а також процесуальні процедури, принципи судочинства та міри покарання за злочини, пов'язані з контрабандою [16, 58].

Цікава є практика боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил в тих країнах, які є членами ЄС. Слід сказати, що єдиного розуміння поглядів цих суб'єктів на підставі відповідальності за скоєння злочину, встановлених Митним кодексом ЄС, порядку її застосування, досі не існує. Кожен з них по-різному розцінює ступінь соціальної безпеки контрабанди. Тому, слід зазначити, що тільки італійське кримінальне законодавство протягом довгого часу відокремлювало поняття «контрабанда» у якості самостійної підстави юридичної відповідальності (це цілком зрозуміло, оскільки воно з'явилося у якості трансформації італійських слів - *kontrabando*, тобто проти указів уряду). Однак, кримінальне законодавство значного кола держав, що належать до ЄС, не знають такого складу злочину як «контрабанда», тому відповідальність за значну кількість митних правопорушень правоохоронні органи цих держав кваліфікують за іншими статтями кримінального законодавства [16, 90].

Контрабанда та митні правопорушення, як економічні злочини, сьогодні не може оголосити себе вільною від контрабанди та правопорушень. Однак окремим країнам світу вдається ефективно боротися з цим негативним явищем.

Так досить чітка й ефективна система боротьби з контрабандою та порушенням митних правил, яка спирається на солідну нормативно-правову базу та однозначну підтримку суспільства діє у Фінляндії. Саме цю країну міжнародна неурядова організація по боротьбі з контрабандою та митними правопорушеннями «Трансперенсі Інтернешнл» визначає як одну з найменш контрабандних країн серед 133 країн світу. Фінляндія як член Європейського Союзу є учасником усіх основних нормативних документів Євросоюзу з питань боротьби з організованою злочинністю. Однак імплементація європейських законів у національну правову систему здійснюється цією країною досить виважено. Головним принципом цього процесу є органічне поєднання національного законодавства Фінляндії із загальноєвропейським із мінімально можливими змінами першого [4, 187].

Для фінської правової системи не є характерними закони з використанням терміну «боротьба» з визначенням певного виду злочину. Фінський законодавець заклав принципи попередження та застереження вчинення злочинів у кожному нормативно-правовому акті, що визначають конкретну сферу діяльності, а не вид злочину. Згідно з положеннями Кримінального Кодексу Фінляндії, за вчинення дій, що можуть кваліфікуватися як «контрабанда» та «правопорушення», передбачено санкції від штрафу до ув'язнення строком до чотирьох років в залежності від ступеня суспільної небезпеки злочину.

У Бельгії в галузі боротьби з контрабандою та митними правопорушеннями пішли не лише традиційним репресивним шляхом – установлення кримінальної відповідальності за контрабандні діяння, а також подбали про попередження їх. Так ця проблема знайшла своє відображення у межах реформи COPERNIC (модернізації державного управління), зокрема у реформі сектору фінансового контролю. Бельгія розширила поняття

контрабанди та порушення митних правил стосовно зловживання владою, не обмежуючись лише кримінальним аспектом, а й залишивши місце для таких понять, як роз'яснення норм (правил, стандартів), їх нагадування, що привела до вироблення кодексу поведінки (деонтології) [28, 10].

Досвід Німеччини та Словаччини у боротьбі з контрабандою та порушеннями митних правил свідчать про ефективність задіяння громадськості для боротьби з ними. Зокрема, відомство кримінальної поліції федеральної землі Нижня Саксонія впровадило прийом анонімних повідомлень від громадян про економічні злочини. Таке рішення було прийнято за результатами пілотного проекту, під час якого за чотири місяці до вищезазначеного спецпідрозділу, який складається всього з 9 працівників прокуратури та 33 поліцейських, надійшло 184 повідомлення. Карні справи було відкрито у 124 випадках, з яких 30 % стосується справ щодо контрабанди та порушення митних правил [29,123].

У боротьбі з контрабандою та порушенням митних правил в деяких державах активно використовуються різноманітні громадські організації. Зокрема у Швеції незалежним моніторингом за рівнем злочинності в тих чи інших сферах суспільства займається створена 1994 року громадська організація «Демократичний аудит», яка об'єднує в собі провідних шведських політологів, економістів та інших науковців. Поряд із моніторингом стану розвитку демократичних свобод у шведському суспільстві, ця організація займається і вивченням специфічних питань, у т.ч. пов'язаних із боротьбою з контрабандою та порушеннями митних правил.

Разом з цим слід зазначити, що втілення в життя ефективних заходів із боротьби з контрабандою та її проявами в окремих країнах не проходить без суттєвих проблем, подолання яких вимагає підвищення ефективності ведення боротьби з контрабандою та порушенням митних правил, створення дієздатних систем протидії цьому негативному явищу [11, 33].

З огляду на актуальність проблеми боротьби з контрабандою та митними правопорушеннями, одним із головних завдань сучасності для багатьох держав світу є перегляд комплексу організаційно-правових та інших заходів на

національному рівні з метою їх удосконалення, підвищення рівня взаємодії на двосторонньому та регіональному рівнях, а також активізація діяльності в межах міжнародних організацій у сфері боротьби з організованою злочинністю.

Практика роботи у цьому напрямі правоохоронних органів зарубіжних країн свідчить про те, що саме досконалість нормативно-правового забезпечення протидії вказаному явищу та наявність ефективної системи протидії йому на національному й міжнародному рівнях є однією з головних умов успішного вирішення зазначеного питання. Слід також зазначити, що у багатьох державах світу з метою здійснення цілеспрямованих заходів розроблені, ухвалені та діють спеціальні закони щодо боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил [2, 37].

Враховуючи примусовий напрямок норм цього інституту законодавець в залежності від тих чи інших потреб (економічних, політичних, ідеологічних та інших), що складаються у державі, змінює акцент на зміст засобів примусу за порушення законодавства. Тобто, в певний час в цьому інституті домінуючу роль відіграють кримінальні санкції, в іншій - адміністративно-правові, в деякий час вони знаходять баланс. В останній час, коло цих санкцій доповнилося фінансовими санкціями, при чому існують об'єктивні тенденції підвищення їх значимості у справі захисту митно-правових відносин.

Тому вивчення шляхів втілення міжнародного митного законодавства у існуючі норми митного законодавства України, потребує [25, 56]:

- по-перше, проведення ґрунтового аналізу в рамках митного законодавства України;
- по-друге, його відповідність вимогам сучасного міжнародного законодавства;
- по-третє, врахування його значення для економічного та політичного стану.

Все це ускладнює уявлення об'єктивних підстав створення існуючих норм, що складають інститут відповідальності за порушення митних правил.

Однак, все ж існування цього правового інституту, пов'язане з історією виникнення, розвитку та сучасного стану митного законодавства України, як системоутворюючою основою, одним із елементів якої є інститут відповідальності за порушення митних правил.

Отже, виходячи з вищесказаного зазначимо, що для оптимізації та удосконалення роботи митних органів України слід вдатися до таких заходів:

1. Внести зміни до національного законодавства України, а саме : ЗУ «Про оперативно-розшукову діяльність» [4, 78].

2. Надання статусу ДМСУ правоохоронного органу, що значно розширить повноваження та дозволить ефективно боротися зі злочинами у сфері діяльності митних органів, здійснювати профілактичні заходи щодо їх попередження та припинення.

3. Підвищити правовий та соціальний захист працівників митних органів, що дасть змогу локалізувати спроби кримінальних елементів втягнути митників у протиправну діяльність, а також захистити їх від злочинних посягань криміногенних структур [24, 231].

Реалізація даних заходів сприятиме створенню відповідних умов для функціонування усієї митної системи України.

Використання зарубіжного досвіду у вітчизняній практиці дасть можливість:

- підвищити ефективність митного і прикордонного контролю;
- зменшити обсяги контрабанди шляхом переорієнтації контрабандного ввезення товарів у легальний обіг;
- зменшити рівень корупції в органах державної влади, зокрема правоохоронних, митних та інших контролюючих органах;
- вдосконалити взаємодію міністерств та інших органів державної влади у боротьбі з контрабандою та порушенням митних правил;
- збільшити обсяги іноземних інвестицій в економіку України та підняти міжнародний авторитет держави.

ВИСНОВКИ

В умовах активізації зовнішньоекономічних зв'язків суб'єктів ЗЕД з кожним роком спостерігається різке зростання переміщення через митний кордон України товарів з порушенням митного законодавства. Порушення митних правил – найпоширеніший вид протиправного посягання на врегульовані законодавчими нормами суспільні відносини. Боротьба з митними правопорушеннями є одним із пріоритетних напрямків діяльності Державної митної служби України, оскільки Митний кодекс України закріплює, що боротьба з порушеннями митних правил є невід'ємною складовою митної справи в Україні та одним з основних завдань митних органів держави.

Відповідальність за скоєння митних правопорушень є складовою юридичної відповідальності і важливим засобом забезпечення законності і правопорядку у сфері зовнішньоекономічної діяльності, захисту економічних інтересів держави, контролю за додержанням законодавства України з питань митної справи. Вона сприяє формуванню у населення поваги до закону і права, виходячи з цього, є істотним чинником побудови правової держави.

Найпоширенішими порушеннями митних правил є:

- порушення режиму зони митного контролю;
- неподання митному органу документів, необхідних для здійснення митного контролю;
- пошкодження або втрата митного забезпечення;
- порушення порядку проходження митного контролю в зонах (коридорах) спрощеного митного контролю;
- переміщення товарів через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності;
- дії, спрямовані на переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України поза митним контролем;
- дії, спрямовані на неправомірне звільнення від сплати податків і зборів або зменшення їх розміру.

Порушення митних правил належить до категорії адміністративних правопорушень. За вчинення порушення митних правил передбачаються такі

види адміністративних стягнень як: попередження, штраф та конфіскація товарів.

Під час боротьби з митними правопорушеннями митні органи взаємодіють з правоохоронними (МВСУ, СБУ, Державної прикордонної служби України) та іншими державними органами (ДПАУ тощо), а також з правоохоронними та контролюючими органами суміжних з Україною держав (Росія, Польща тощо) в процесі скоординованих дій яких попереджуються та виявляються факти порушення митних правил.

Важливе місце серед видів діяльності Державної митної служби України займають провадження у справах про порушення митних правил. Порядок провадження у справах про порушення митних правил визначається чинним Митним кодексом і включає в себе виконання певних процесуальних дій, розгляд справи та винесення постанови. Справа про порушення митних правил розпочинається з моменту складання протоколу про порушення митних правил уповноваженими на це посадовими особами митних органів та за наявності відповідних приводів і підстав для цього. Як показав проведений аналіз, в розрізі статей Митного кодексу України, заведених справ про ПМП по Львівській митниці їх кількість суттєво зросла у 2010 році порівняно з 2009 р., що свідчить не тільки про збільшення фактів ПМП, а й активізацію митних органів у боротьбі з ними.

Важливе місце у досягненні позитивних результатів у попередженні та виявленні порушень митного законодавства відіграє аналітична робота, яка полягає у проведенні аналізу діяльності структурних підрозділів митного органу, зокрема служби боротьби з контрабандою та ПМП. Саме проведення аналізу дає змогу виявити недоліки діяльності митних органів та розглянути напрями підвищення ефективності їх роботи. Організацію аналітичної роботи у службі боротьби з контрабандою та ПМП здійснюють за такими напрямками: проведення попереднього аналізу, проведення оперативного аналізу та проведення поточного аналізу. Митні органи щоквартально підводять підсумки своєї діяльності за усіма напрямками, акцентуючи увагу на виявленні причин проблемних питань, шляхах їх вирішення та наявних резервах.

Як свідчить практика, провадження у справах про порушення митних правил найчастіше починається в результаті безпосереднього виявлення посадовими особами порушень митних правил. Вказаний привід відрізняється від інших перш за все тим, що питання про порушення справи вирішується за власною ініціативою особи, яка виконує функції митного контролю, митного оформлення та пропуску через митний кордон України предметів, товарів, транспортних засобів, валюти та цінностей.

З метою виявлення, попередження та припинення контрабанди та порушення митних правил підрозділами митної варті здійснюються спеціальні заходи, що плануються та проводяться як самостійно митними органами, так і за дорученням керівництва ДМСУ, при цьому до планування залучається обмежене коло осіб із числа посадових осіб митної варті та вживаються інші заходи для нерозголошення дій, що плануються та виконуються.

Серед завдань підрозділів митної варті (які можуть здійснюватися спільно з органами МВС та працівниками податкової міліції) при проведенні спеціальних заходів є: перевірка на автошляхах законності перебування на території України транспортних засобів, а також перевірка громадян, організацій, підприємств різних форм власності, складів, авто розробок, автостоянок, автомайстерень по ремонту та розкомплектації автомобілів з метою виявлення транспортних засобів, що перебувають на території України з ПМП; перевірка законодавства при розміщенні і зберіганні товарів на митних ліцензійних складах та складах тимчасового зберігання; участь при здійсненні митного контролю високоліквідних вантажів та вантажів, що надходять у контейнерах; проведення заходів по упередженню експорту товарів за завищеною фактурною вартістю тощо.

Розвиток міжнародного співробітництва у сфері митної справи є одним із завдань митних органів, оскільки ДМСУ представляє Україну, в межах своїх повноважень, у міжнародних митних організаціях та забезпечує виконання міжнародних договорів укладених нашою державою. Діяльність митних служб, пов'язана з протидією порушенням митних правил і процедур на світовому рівні будується на їх безпосередній взаємодії (інформаційний обмін, правова

допомога тощо), що закріплено у міжнародних документах, що регламентують їх діяльність. У зв'язку з цим, одним з пріоритетних завдань у модернізації ДМСУ є імплементація міжнародних стандартів у галузі митної справи та впровадження їх в практичну діяльність митних органів. В Україні вже зроблено ряд кроків у цьому напрямку, що підтверджуються членством України у СОТ та прагненням вступу до ЄС. Сучасні тенденції функціонування світового співтовариства ставлять нові завдання перед митною службою України, що вимагає модернізації її діяльності та реформуванні її структури, яке має бути спрямоване на покращення керованості і контрольованості митних органів та їх діяльності, посилення протидії порушникам митного законодавства.

Загалом митне законодавство України у більшості положень відповідає стандартам ЄС, однак має ряд суперечностей та необумовленостей, зокрема і в частині ПМП та відповідальності за них, а саме:

- відсутній механізм притягнення до відповідальності конкретної службової особи або юридичної особи залізниці у разі ПМП з вини перевізника, тому необхідно законодавчо закріпити порядок притягнення до відповідальності за ПМП з вини залізниці;

- на відмінну від більшості повноважень митних служб світу, ДМСУ не має права на ряд повноважень, зокрема, права на здійснення оперативно-розшукової роботи, що також необхідно закріпити в законодавчому порядку.

Попередження вчинення правопорушень у зонах прикордонного та митного контролю покладено не лише на ДМСУ, а й інші правоохоронні та контролюючі органи (СБК, Держприкордонну службу, служби екологічного ветеринарного та ін. контролю) і це є важливим суспільним завданням. З метою попередження різного роду злочинів і правопорушень доцільно здійснити наступні заходи:

- у політичній сфері: завершити процес розробки і підписання договорів з Росією, Білорусією, Молдовою про демаркацію кордонів.
- у правовій сфері: прийняти відповідну низку нормативно-правових актів, що окремо будуть присвячені профілактиці правопорушень.

- у галузі економіки: знизити ставки імпортного мита; провести економічні заходи направлені на боротьбу з тіньовим сектором економіки; підвищити рівень грошового забезпечення працівників прикордонних контролюючих служб, завершити облаштування новоутворених ділянок державного кордону.
- в організаційній сфері: покращити рівень підбору та розстановки кадрів, проводити їх ротацію, безкомпромісну боротьбу з порушниками службових обов'язків та дисципліни; підняти рівень професійних знань серед особового складу прикордонних контролюючих служб шляхом отримання спеціальної підготовки у відомчих учбових закладах, перепідготовки на курсах підвищення кваліфікації, на заняттях з службової підготовки та атестацій особового складу, запровадити практику перевірки осіб, які є кандидатами на посади до органів прикордонного контролю стосовно законності їх прибутків і витрат.

Усі вищезазначені заходи повинні дати позитивний результат і сприяти усуненню причин і умов правопорушень, які мають місце в зонах здійснення прикордонного та митного контролю.

Особливу увагу слід приділити встановленню тісного контакту працівників митних органів з транспортними службовцями по організації підготовки транспортного засобу та пасажирів до проходження митного контролю. Проведенню останніми інформаційної та роз'яснювальної роботи серед громадян.

На нашу думку, наведені заходи при їх реалізації забезпечать суттєве зниження рівня правопорушень у сфері митного регулювання та будуть у цілому сприяти справі зміцнення законності в нашій державі.

Важливою складовою ефективної протидії і попередження контрабанди і митних правопорушень є централізована організація і координація боротьби з ними. Основою ж для забезпечення останніх є неупереджена оцінка роботи в цьому напрямку як митних органів України в цілому, так і кожної митниці зокрема. Проте, на відміну від інших напрямків роботи митних органів, аналіз яких здійснюється за рейтинговими показниками, розробленими Держмитслужбою України, чітких критеріїв оцінки стану правоохоронної

роботи митниць сьогодні немає. Відсутність такого “зворотного зв'язку” між центральним апаратом Держмитслужби України і митницями суттєво впливає на об'єктивність оцінки правоохоронної діяльності останніх, а відтак і на прийняття виважених управлінських і кадрових рішень.

Що ж стосується оцінки результативності правоохоронної роботи митних органів, то, попри нагальну потребу у створенні сучасної методології такої оцінки, орієнтованої на головні цінності міжнародного митного співробітництва, відображені у ратифікованій Україною Кіотській міжнародній конвенції, така оцінка сьогодні головним чином ґрунтується на принципах, закладених ще на початку створення митних органів України, і майже не піддавалася коригуванню, її зміст полягає у порівнянні окремих показників (кількості порушених митними органами кримінальних і адміністративних справ; вартості безпосередніх предметів цих правопорушень (в тому числі реально вилучених предметів); вартості конфіскованих товарів та їхнього співвідношення до вартості повернутих предметів правопорушення).

Порушення митних правил можуть сприяти вчиненню цілого ряду інших злочинів і нерідко створюють умови для вчинення контрабанди. Саме тому при провадженні в справах про порушення митних правил особливу увагу слід звертати на встановлення направленості умислу, на встановлення кінцевої мети особи, винної в порушенні митних правил. Митним органам слід своєчасно вживати заходів із попередження та виявлення фактів порушення митних правил.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Багрій-Шахматов Л.В., Бойко В.М., Попов Г.В., Лозгачов І.І. Історія боротьби з контрабандою.-К.: Видавець Вадим Карпенко, 2003. – 327 с.
2. Берназ В.Д. Криміналістичні та психологічні аспекти забезпечення діяльності дізнавачів у справах про контрабанду. // Митна справа. - 2009. - №6.- С.37-39
3. Богданова М.М. Організаційно-правові засади боротьби з контрабандою на сучасному етапі //Економіка, фінанси, право. - 2011 – № 2 - С. 30-32.
4. Боротьба з контрабандою та порушеннями митних правил: Підручник / За заг. ред. Войцещука А. Д. – Хмельницький: видавництво «ІНТРАДА», 2008. - 329 с.
5. Боротьба з контрабандою: необхідність нових підходів// [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://mndc.naiu.kiev.ua/Gurnal/12text/g12_10.htm
6. Ветушенко О. Контрабанда як фактор загрози національній безпеці України // Митниця. – 2006. - №3. – С. 6-11.
7. Галочка Г.В. Декриміналізація «товарної» контрабанди — одне з основних завдань реформування діяльності митної служби України. /Митна безпека. — 2010. —№ 2. - Серія «Право» - С. 51-54.
8. Дусик А.В. Права й обов'язки особи, яку притягують до відповідальності за порушення митних правил.// Митна справа. - 2004.- №6. - С.37-39.
9. Іващук І.О. Митна справа: Навч. посіб.- Тернопіль, ТАНГ- 2002.-301с.
10. Митна служба прогнозує зменшення вчинень правопорушень після прийняття закону про декриміналізацію економічних злочинів. [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://customs.uz.ua/news/ihor-kaljetnik-kontrabandy-v-ukrajini-stalo-menshe>
11. Коваленко В.В. Розмежування злочинів, пов'язаних із незаконним переміщенням товарів через митний кордон України і відмивання доходів, одержаних злочинним шляхом.// Митна справа. - 2004. - №4.- С.33-39.

12. Козаченко О.В. До проблеми вдосконалення кримінально-правових заходів боротьби з контрабандою наркотичних засобів. // Митна справа.-2004.- №4.- С.27-32.
13. Контрабанда зброї в Україні та окремі шляхи вирішення цієї проблеми// [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.inter.criminology.org.ua/modules.php?name=Content &file=print&pid =6>
14. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III (з наступними змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] // Режим доступу з <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1011.18.102&nobreak=1>
15. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI [Електронний ресурс] // – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/>
16. Музика А. Об`єкт злочинів, пов`язаних з наркоманією // Право України. – 1997. – № 12. – С. 90-95.
17. Наказ Державної митної служби України від 10.12.02 №689 «Про затвердження форм документів адміністративного затримання» (станом на 1 травня 2010 року) // Система інформаційно-правового забезпечення ЛІГА:ЗАКОН, Інтелектуальна платформа 8.1© Інформаційно-аналітичний центр «ЛІГА», ТОВ «ЛІГА ЗАКОН», 2010.
18. Наказ Державної митної служби України «Про порядок поетапного контролю» від 02.04.04 №234 (станом на 1 травня 2010 року) // Система інформаційно-правового забезпечення ЛІГА:ЗАКОН, Інтелектуальна платформа 8.1© Інформаційно-аналітичний центр «ЛІГА», ТОВ «ЛІГА ЗАКОН», 2010.
19. Наказ Державної митної служби України від 22.11.2001 року №763 «Про затвердження Порядку декларування валютних цінностей, цінностей, предметів, що переміщуються через митний кордон України громадянами, і оформлення митної декларації та про внесення змін до наказу Держмитслужби України від 08.10.99 N 645» (станом на 1 травня 2010 року) // Система інформаційно-правового забезпечення ЛІГА:ЗАКОН, Інтелектуальна платформа 8.1© Інформаційно-аналітичний центр «ЛІГА», ТОВ «ЛІГА ЗАКОН», 2010.

20. Олійник Д. Управління ризиками митного контролю в контексті вимог Кіотської конвенції /Д.Олійник//Вісник Хмельницького національного університету. – Т.1. – 2011. - № 2. – С. 197-201.
21. Основні підсумки діяльності Держмитслужби // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.customs.gov.ua/article.jsp?cataloguerId=6126&contentObjectId=9636>
22. Офіційний сайт Державної митної служби України //Режим доступу з <http://www.customs.gov.ua>
23. Підсумки діяльності Тернопільської митниці за 2006-2011 роки. – Тернопіль: Офіційне видання Тернопільської митниці, 2012.
24. Полюляк М.М. Боротьба з контрабандою митницями Радзівіловського митного округу у ХІХ столітті // Митна політика України в контексті європейського вибору: проблеми та шляхи їх вирішення: Матер. наук. – практ. конф., м. Дніпропетровськ, 20 – 21 листоп. 2003 р. – Д.: Акад. митної служби України, 2003. – С. 199 – 201.
25. Приймаченко Д. В. Правоохоронна діяльність митних органів України ознаки та поняття// Митна справа. - 2004. - №6. – с. 14-18.
26. Сорока С.О. Об'єкт контрабанди наркотичних засобів: дискусійні питання. // Митна справа. – 2011. - №2 (74). – С.70-75.
27. Социологическая и уголовно—правовая характеристики контрабанди// [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.mirrabort.com/work/work_18501.html
28. Суворкін В.А. Предмети контрабанди: комплексний підхід у дослідженні.//Митна справа.- 2005.- №5.- С.10-14.
29. Тези лекцій з основ митної справи / За ред. О.Т. Корнійчука, І.Г. Бережнюка, М.М. Іванюка. – Хмельницький: Поділля, 1996. – 344с.
30. Узагальнені результати роботи Держмитслужби України й митних органів у напрямку забезпечення надходжень податків і зборів до держбюджету України упродовж 2010 року :[Електронний ресурс]// Режим доступу з <http://www.customs.gov.ua>

31. Узагальнені результати роботи Держмитслужби України й митних органів у напрямку забезпечення надходжень податків і зборів до держбюджету України упродовж 2011 року :[Електронний ресурс]// Режим доступу з <http://www.customs.gov.ua>
32. Шершун А.А., Нездоровін В.П., Миропольська О.В. Основи митного законодавства в Україні: Навч.-метод. посіб. – К.: ТП Пресс, 2004. – 416с.